

Facultat de Psicologia, Ciències
de l'Educació i de l'Esport Blanquerna

Universitat Ramon Llull

gassiot | corredor
d'assegurances

Avaluació de riscos laborals: Informe sobre l'estat de salut percebuda dels docents.

AUTORS I COL·LABORACIONS

Observatori de Riscos Escolars de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna de la Universitat Ramon Llull.

Director: Jordi Longás

Equip d'investigadors: M. Victòria Fernández-Puig, Carles Virgili, Eduard Longás, Mateu Capell i Susanna del Cerro.

Treball realitzat amb el suport de Gassiot Assegurances i Catalana Occident, i la col·laboració de la Fundació Escola Cristiana de Catalunya, l'Agrupació Escolar Catalana i la Societat de Prevenció Asepeyo.

PRESENTACIÓ

Es presenten els resultats més rellevants resultat de l'avaluació de riscos laborals dels docents dels Centres Concertats de Catalunya. L'estudi es basa en les dades recollides mitjançant un qüestionari dissenyat específicament i convenientment validat que mesura la percepció de l'estat de salut que fan els propis docents.

La salut percebuda és una forma perfectament vàlida i reconeguda de conèixer el nivell de salut, partint que abans o més enllà dels propis anàlisis mèdics són les persones les primeres fonts d'informació sobre la seva salut. En aquest sentit, conèixer la percepció dels docents sobre la pròpia salut ens informa, de forma indirecta, tant dels nivells de salut psicosocial com dels nivells de risc laboral associat a la seva tasca. Així doncs, no s'ha orientat el treball a determinar els factors de risc laboral en la docència –ja presents en la literatura– sinó a la detecció dels efectes de les situacions de risc.

Concretament, l'estudi realitzat s'ha centrat en quatre dimensions complementàries i interdependents que, a la vegada, aporten informació sobre possibles factors causals del risc. Aquestes dimensions són: valoració de la tasca/ activitat professional, estat emocional, estat físic i estat cognitiu.

METODOLOGIA I PROCEDIMENT

Objectius:

1) Conèixer l'estat de salut percebuda dels docents dels centres concertats de Catalunya com a forma indirecta d'avaluació dels riscos laborals que, en el cas de la docència, estan habitualment associats als riscos de naturalesa psicosocial.

2) Aprofundir en el coneixement d'aquest fenomen per contribuir a millorar les estratègies de prevenció dels riscos laborals i la salut en la docència.

Descripció:

Treball empíric basat en un disseny transversal quantitatiu realitzat a Catalunya, mitjançant un qüestionari de resposta múltiple i processat mitjançant el sistema de lectura òptica. L'anàlisi de dades s'ha fet mitjançant el paquet estadístic PASW, estadístic 18, abans anomenat SPSS.

El qüestionari analitza 4 dimensions o escales mitjançant 70 preguntes que es responen amb valors d'1 a 5, on 1 indica salut molt bona (risc mínim) i 5 salut dolenta (risc alt). Les dimensions estudiades són:

- Tasca/ activitat docent: percepció de la competència professional com a capacitat de gestió de l'aula i la disponibilitat d'estratègies i recursos pedagògics, així com el nivell de satisfacció amb els resultats assolits i amb la pròpia activitat docent.
- Salut física: nivell de benestar físic experimentat pel docent. En concret es centra en les manifestacions físiques més relacionades amb una vivència d'estrès i en els riscos associats a l'exercici de la docència.
- Estat emocional: la disposició emocional amb la qual el docent afronta la seva feina. Avalua la percepció d'estats emocionals afavoridors d'una activitat satisfactòria (sensació de tranquil·litat, alegria, optimisme, fortalesa davant dels reptes); la motivació/ interès per dur-la a terme; i els estats emocionals que dificulten la tasca docent (ansietat, agressivitat, estats depressius, avorriment i cinisme).
- Estat Cognitiu: percepció del processos cognitius: memòria, creativitat, concentració, seguretat i capacitat per descansar. Com elements desfavoridors s'avaluen una preocupació excessiva, pensaments obsessius i freqüència d'oblits.

Data de realització de l'estudi : Curs 2008-2009

Data de publicació de resultats: Novembre 2009

Mostra: 169 centres concertats de Catalunya, 6.972 docents.

RESULTATS MÉS DESTACABLES

Al llarg de les pàgines de l'informe adjuntat i destinades a presentar l'anàlisi de resultats es destaquen diverses conclusions i valoracions. A títol de resum, les més importants són les següents:

1) L'estat de salut dels docents participants és bona en el seu conjunt. Aquesta afirmació és vàlida tant a nivell dels subjectes que han participat com per al conjunt de centres de la mostra. La taula adjunta mostra la distribució dels docents segons les mitjanes de les seves respostes.

2) De les 4 escales estudiades, l'Estat Cognitiu és la que ha mostrat un nivell de risc superior. Aquest resultat indica que una prioritat en les polítiques de prevenció seria millorar l'estat cognitiu.

3) L'Estat Físic en general també mostra un nivell de risc que destaca per sobre de la resta d'escales. Principalment s'explica per els resultats de les sub-escales Estat d'Esgotament i Estat de la Veu. Aquestes sub-escales indiquen les situacions de major risc, amb un percentatge alt de docents que puntuen entre regular (mitjanes entre 3-4) o dolent (mitjanes entre 4-5). Concretament, el 30% mostra un nivell de salut regular i el 6% un nivell de salut dolenta en aquestes sub-escales. En resum, el 36% de docents de la mostra es troba en una situació de risc en relació al seu estat d'esgotament físic que es concreta en cansament excessiu, problemes de veu, petites dolències musculars, gripes i refredats,... Sense que haguem de considerar aquests símptomes com una problemàtica greu cal tenir present que la cronificació d'aquestes situacions pot derivar en un deteriorament progressiu de la salut.

4) L'Estat Emocional ha mostrat en general un nivell de salut bona, la qual cosa indica que en general hi ha una bona vivència de la professió docent per part dels docents participants (99 % entre molt bé i bé).

5) L'Activitat docent també ha obtingut uns resultats que indiquen que la majoria dels docents es perceben amb bona competència i un nivell de satisfacció alt per la seva professió (97% entre molt bé i bé).

6) Les diferències entre els grups de docents creats segons les variables sociodemogràfiques estudiades són mínimes i, en tot cas, poden indicar més una tendència que expressar una diferència real explicable per les variables en qüestió (edat, anys d'experiència, gènere, estat civil, situació del centre, etc.). Malgrat això, els resultats indiquen que les etapes de major risc en l'Estat de Salut Física corresponen a l'etapa d'Educació Infantil. En les escales Activitat i Estat Emocional l'etapa amb major risc és l'ESO.

7) L'anàlisi dels ítems amb puntuacions de menor salut (major risc) ens permeten de forma lliure assenyalar els següents punts com a més febles (entre parèntesi valors de mitjana dels ítems corresponents):

- La feina no és font de felicitat (3,8) i sovint és generadora de desànim per raó dels "fracassos" que provoca (3,3).
- La feina afecta a la salut de l'esquena (3,17).
- L'estrès que s'experimenta provoca disminució de les defenses i, per tant, s'entén que l'aparició de malalties oportunistes (3,06) o bé genera ansietat (2,94).
- Un efecte important de la feina és sentir-se esgotat al finalitzar el dia (2,93).
- La veu pot patir per haver de cridar massa sovint (3,09)

8) En sentit contrari, l'anàlisi dels ítems amb puntuacions de major salut (menor risc) ens permeten de forma lliure assenyalar els següents punts com a fortaleces de la mostra de docents estudiada (entre parèntesi valors de mitjana dels ítems corresponents):

- Els problemes de salut difícilment arriben a l'extrem de tenir que agafar baixes de forma sovintejada (1,44).
- Hi ha satisfacció amb la feina de docent (1,8), es gaudeix amb les feines quotidianes (1,9) i són molts docents els que indiquen que tornarien a ser-ho (1,9).
- Sembla que amb el temps és perceb més capacitat per respondre a les dificultats (1,72).
- Els nivells de creativitat (1,81) i la capacitat per prendre decisions (1,82) són ben valorats.
- Hi ha un notable grau de satisfacció en relació a allò que cada docent aporta a l'escola (1,96).

Valoració general

Per finalitzar i a la llum dels resultats analitzats hem de destacar que a l'hora d'avaluar la situació de risc, el nivell d'esgotament pot ser un factor important donat que implica una debilitat de l'organisme tant a nivell del sistema immunològic, com a nivell psicològic en l'afrontament de les dificultats i contrarietats. L'esgotament augmenta el risc de patir una desregularització de les respostes d'estrès i de desenvolupar una resposta de distrès crònic, amb conseqüències negatives per a la salut. Cal tenir present que els estats de tensió o inquietud, perllongats en el temps i acompanyants per un estat d'esgotament, afavoreixen l'aparició de malestars i alteracions físiques. La literatura especialitzada confirma la correlació existent entre esgotament, problemes musculoesquelètics i problemes amb la veu. Essent molt bons els resultats generals i malgrat es puguin destacar algunes dimensions o escales com a possibles prioritats de les polítiques de prevenció, no podem deixar d'assenyalar que els resultats presentats confirmen el caràcter multifactorial i interdependent dels riscos laborals en la docència.

La conclusió general és que la salut laboral és bona o molt bona. Aquests resultats, que no ens han sorprés, contrasten amb molts tòpics socials que s'han anat construint en les darreres dècades a l'entorn del malestar docent. Que la salut general sigui bona no vol dir que hi hagi absència de risc, ni que no sigui millorable. Entenem que tenir cura de la salut del personal i promoure estils de vida saludable, que passen per la millora en les condicions de treball, la conciliació del treball amb la vida familiar o la construcció d'una professionalitat satisfactòria són objectius inherents als propis projectes educatius dels centres.

	Risc molt baix (salut molt bona)	Risc baix (salut bona)	Risc moderat (salut regular)	Risc alt (salut dolenta)
Activitat docent	28%	69%	3%	0%
Salut Física	22%	64%	14%	0%
Estat emocional	58%	41%	1%	0%
Estat cognitiu	19%	55%	24%	2%

Taula 1: Distribució del número de docents en funció de les mitjanes de les 4 escales